

K některým otázkám používání české státní vlajky a vlajky Evropské unie

Jiří Zeman*

1. Úvod

K rozhodnutí napsat článek o používání státní vlajky ve smyslu § 4 zákona č. 3/1993 Sb., ve znění pozdějších předpisů, a vlajky Evropské unie ve smyslu článku I-8 Smlouvy o Ústavě pro Evropu mě přimělo

---

* Jiří Zeman, doktorand Katedry ústavního práva a politologie Právnické fakulty Masarykovy univerzity, Brno.

denndenní pozorování, kdy se oba tyto symboly staly součástí naší každodenní všednosti; zmíněné „zevšednění“ je pak spojeno s poznenáhlym vytrácením základních funkcí obou symbolů. Přitom nejde toliko o problém jejich používání různými hospodářsko-ekonomickými subjekty všemožného druhu, jde rovněž o obec právníckou, jež se této problematice příliš nevěnuje. V článku se budu nejprve krátce zabývat problematikou státních symbolů obecně, posléze přejdu k používání státní vlajky a vlajky Evropské unie. Zaměřím se rovněž na srovnání české právní úpravy zejména s úpravou

rakouskou, popřípadě s německou. Zmíním se rovněž o možnostech ochrany cizích státních symbolů na území České republiky.

2. Státní symboly a jejich význam¹

Stát užívá symboliku, aby upevnil svoji suverenitu, a to jak v podobě vnější (vůči ostatním státům), tak v podobě vnitřní (výlučnost – existence jednotné státní moci).² Symbol je prostředek, jak jinému předat informaci, je to prostředek jak s někým sdílet svoje myšlenky a emoce. Symbol jako prostředek přenosu myšlenky či emoce provází člověka jako živočišný druh od jeho počátků. Člověk žije ve světě symbolů, pomáhají mu zorientovat se (srov. například písmo samo). Sám symbol je tedy nositelem určitého významu, je součástí jiných systémů symbolů. Jednou z charakteristik symbolů je – a pro symboly státu to platí dvojnásob – že přes svoji smyslovou jednoduchost, dokáží být významově bohaté. Státní symboly jsou pak výrazem dějin, politiky, hospodářství, kultury a přírodních charakteristik státu. Jsou (měly by být) voleny tak, aby byly sjednocujícím a akceptovatelným prvkem při výměně vládnoucích elit. Státní vlajka přitom patří k nejdůležitějším a nejviditelnějším symbolům jak v rámci vnější, tak v rámci vnitřní suverenity. Představuje souhrn myšlenek, hodnot a principů, z nichž konkrétní společenství (stát) vyrůstají. Nepřekvapí proto, že státní vlajka – jakožto symbol reprezentující moderní státnost – má svůj počátek u nově se formující občanské společnosti revoluční Francie a Spojených států amerických. Spojení příslušnosti ke státu a vlajky jako symbolu se ale poprvé začalo objevovat u loďstva. Vexilologie, resp. právní úpravy národních států pak státní vlajku obvykle spojují se třemi jejími základními formami: 1) státní vlajka v její běžné podobě, to je zpravidla té, již může v mezích vhodnosti disponovat veřejnost; 2) vlajka služební;

3) vlajka válečná.^{3,4} U některých státních vlajek je rovněž nutné odlišovat její přední a zadní stranu,⁵ kdy přední stranou bývá ta, která je při čelním pohledu pozorovatele na stožár vlevo.⁶ U států, jež jsou budovány na určitém stupni federalismu,⁷ je pak nutno počítat se speciální úpravou této problematiky jak na úrovni celku, tak na úrovni jednotlivých autonomních rovnoprávných subjektů. Přitom míra vzájemné provázanosti a paternalistického pohledu „celku“ na symboly jeho autonomního subjektů se značně liší. Nelze tak přijímat v této souvislosti jakékoliv zjednodušující a paušalizující závěry. Například ve Spolkové republice Německo jsou sice na úrovni Spolku chráněny služební vlajky jednotlivých zemí, nicméně stejný princip neplatí například ve vztahu ke služebním vlajkám okresů nebo obcí.⁸

³ Srov. Smith, W. Die Zeichen der Menschen und Völker: unsere Welt in Fahnen und Flaggen. Luzern: Reich Verlag, 1975, s. 12–21.

⁴ Česká právní úprava takového dělení nezná. Naopak například rakouský zákon o státních symbolech (BGBl. Nr. 159/1984 z 28. 3. 1984, Wappengesetz in gültiger Fassung) rozlišuje mezi „Dienstflagge des Bundes“, jejíž používání (zákon v této souvislosti používá slovní spojení „Führen der Dienstflagge“) je vyhrazeno v zákoně kvalifikovaným subjektům a mezi používáním státní vlajky („Verwendung von Abbildungen der Flagge Republik Österreich“), které je v zásadě přípustné. Podobnou konstrukci najdeme například také v německém přestupkovém zákoně [Gesetz über Ordnungswidrigkeiten in gültiger Fassung, BGBl. I S. 602 (dále jen „OWiG“)], kdy jeho ustanovení § 124 chrání mimo jiné služební vlajku (srov. rovněž dále). V této souvislosti je rovněž vhodné zmínit, že jak právní předpisy Rakouska, tak Německa rozlišují mezi „Fahne“ a „Flagge“ [jde o podobné (!) dělení jako v češtině mezi vlajkou a praporem]. „Fahne“ může být zavěšena nebo postavena, vždy je ovšem připevněna přímo k žerdí (čímž se blíží našemu chápání praporu). Naopak „Flagge“ je k vlajkové tyči či stožáru připevněna jen lanem nebo může být zavěšena na stěně. „Fahne“ se zásadně používá s jednou (zpravidla) vyzdobenou žerdí (je považována za jeden celek – symbol). Naopak u „Flagge“ se nepočítá s touto jednotou mezi symbolem a například stožárem – srov. k tomu blíže Diem, P. Fahnen- und Flaggenetikette. [cit. 2011-05-30]. Dostupné z [www < http://www.austria-lexikon.at/af/Wissenssammlungen/Symbole/Fahnen-_und_Flaggenordnung >](http://www.austria-lexikon.at/af/Wissenssammlungen/Symbole/Fahnen-_und_Flaggenordnung).

⁵ V našich zeměpisných šířkách se rozdílností přední a zadní strany „proslavila“ asi nejvíce vlajka Sovětského svazu, která měla srp, kladivo a hvězdu pouze na přední straně; zadní stranu měla pouze rudou.

⁶ Srov. Smith, W. Die Zeichen der Menschen und Völker: unsere Welt in Fahnen und Flaggen. Luzern: Reich Verlag, 1975, s. 37.

⁷ Srov. Filip, J. – Svatoň, J. – Zimek, J. Základy státovědy. 3. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2004, s. 241.

⁸ Srov. Göhler, E. – Buddendiek, H. Gesetz über Ordnungswidrigkeiten. 9., neubearb. Aufl. München: Beck, 1990, s. 1025 a násl.

¹ Tuto část článku, zvláště její úvodní část, jsem sepsal – není výslovně uvedeno jinak – podle Waibel, Wolfgang Michael. „Staatliche Symbole“ und Meinungsfreiheit am Beispiel der Flaggenverbrennung [online]. 2002 [cit. 2011-05-30]. s. 16 – 17, Abschlussarbeit für Diplomandenseminar aus Öffentlichem Recht, Universität Wien, Rechtswissenschaftliche Fakultät. Betreuer: Theodor Öhlinger und Christoph Konrath. Dostupné z [www: <http://n.ethz.ch/~yblumer/download/FlagFlag/Waibel_Staatliche_Symbole.pdf>](http://n.ethz.ch/~yblumer/download/FlagFlag/Waibel_Staatliche_Symbole.pdf). a podle Fialová, Marta. Evropská identita: proměny v čase a prostoru [online]. 2009 [cit. 2011-05-30]. s. 61 Magisterská diplomová práce. Masarykova univerzita, Fakulta sociálních studií. Vedoucí práce Pavel Pšejja. Dostupné z [www: <https://is.muni.cz/auth/th/143935/fss_m/>](https://is.muni.cz/auth/th/143935/fss_m/).

² Srov. Filip, J. – Svatoň, J. – Zimek, J. Základy státovědy. 3. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2004, s. 19.

2.1 Vlajka Evropské unie jako symbol⁹

Uvedl-li jsem výše, že stát používá státní symboly jako prostředek upevnění vlastní suverenity (svrchovanosti), pak stejný závěr musím učinit i ve vztahu k EU. Ta se dlouhodobě potýká se syndromem několika deficitů, které jsou jí – zejména odpůrci evropské integrace – vyčítány. Nejčastěji jsou v této souvislosti zmiňovány demokratický deficit, lidskoprávní deficit a nerovnocenná soudní ochrana (vždy samozřejmě myšleno ve srovnání s národním státem současného evropského typu).¹⁰ Evropská unie se tyto stinné stránky integrace snaží odstraňovat – zde přitom nikterak nehodlám posuzovat úspěšnost těchto snažení – nejen opatření právně-technického rázu, ale právě také pomocí vlastní ikonografie. Ztotožnění se občanů Evropské unie se symboly Evropské unie¹¹ má tedy zejména napomoci překonávat pochyby o legitimitě EU vykonávat kompetence na ni členskými státy přenesené.

Aniž bych se chtěl hlouběji věnovat heraldické stránce věci, pro navození souvislostí následujících alespoň stručně zmíním, že modrá vlajka Evropské unie (modrá jako symbol naděje) se svými dvanácti hvězdami byla převzata od jiné mezinárodní organizace – a sice Rady Evropy. Poprvé jí Evropská unie (resp. její předchůdci) jako svůj symbol použila 29. května 1986. Přitom znak dvanácti hvězd bývá vykládán¹² jako znak

⁹ Tuto část článku jsem sepsal, není-li dále uvedeno jinak, podle Haltern, U. *Finalität*. In Bogdandy, von A. – Bast, J. (Hrsg.). *Europäisches Verfassungsrecht: theoretische und dogmatische Grundzüge*. 2. Aufl. Berlin: Springer, 2009, s. 279–331.

¹⁰ Do jaké míry jsou tyto výtky oprávněné, resp. jak se míra těchto deficitů v čase proměňuje v závislosti na vývoji primárního práva (zejména ve vztahu k Lisabonské smlouvě) ponechávám zcela stranou.

¹¹ Článek I-8 Smlouvy o Ústavě pro Evropu, jakožto – s výhradou značného zjednodušení – zatím zásadně jediné ustanovení evropského práva zakotvující symboliku Evropské unie, řadí mezi symboly vlajku, hymnu, heslo, měnu a 9. květen jako den Evropy. Není ale na druhou stranu pravda, že by evropské právo se symboly Evropské unie – poté, co nevstoupila v platnost Smlouva o Ústavě pro Evropu – nepracovalo. Naopak. Evropské právo například s vlajkou Evropské unie pracuje poměrně často – srov. například nařízení Rady (ES) č. 2368/2002 ze dne 20. prosince 2002, kterým se provádí Kimberlejský systém certifikace pro mezinárodní obchod se surovými diamanty; v tomto nařízení jsou stanoveny náležitosti tam zmiňovaných certifikátů. Nadto výslovné zakotvení státních symbolů zůstalo zachováno v Jednacím řádu Evropského parlamentu (srov. dále). Ona nezakotvenost symbolů v evropském právu je navíc poněkud zavádějícím tvrzením už jen díky Prohlášení číslo 52 připojeného k závěrečnému aktu mezivládní konference, na níž byla přijata Lisabonská smlouva. V tomto prohlášení se praví, že 16 tam jmenovaných členských států výše uvedené symboly vnímá jako symboly sounáležitosti občanů Evropské unie a jejich svazků s ní.

¹² Srov. k tomu například Bahýřová, L. In Filip, J. – Šimíček, V a kol. *Ústava České republiky: komentář*. Praha: Linde,

jednoty a dokonalosti. Pravdou ovšem je, že tento symbol (tedy 12 hvězd) patří k jedněm z intelektuálně a spirituálně nejzajímavějších symbolik lidstva. Bývá spojován například z dvanácti úkoly krále Eurysthea, které uložil Heraklovi,¹³ se Zákonem dvanácti desek nebo s apokalyptickou ženou oděnou sluncem objevující se ve dvanácté kapitole knihy Zjevení svatého Jana.¹⁴ Naznačená šíře předmětné symboliky (spolu s ostatními symboly) pak dovoluje EU sebe sama chápat jako nositele pokroku a hodnot spojovaných s racionalismem a humanitou, jako statický (neměnný) fenomén, v němž se odráží tisíciletá evropská kultura, a konečně, což je ze zde zkoumaného úhlu pohledu nejdůležitější, jako subjekt, jenž si nárokuje transcendentovat ve stát, který ve svém důsledku nahradí současný národní stát právě onou výše zmiňovanou legitimitou evropských institucí. Evropská unie si tak pomocí tradičních mechanismů jako jsou právě symboly (a nejen ony)¹⁵ vytváří prostor pro nové uspořádání vztahů mezi ní a členskými státy (resp. pro nové uspořádání vztahů mezi ní, členskými státy a jejich obyvateli).^{16,17}

2010, s. 275, která se odkazuje na oficiální internetové stránky Evropské unie.

¹³ Srov. k tomu Petiška, E. *Staré řecké báje a pověsti*. 5. vyd. Praha: Albatros, 1971, s. 85–104.

¹⁴ Srov. Zjevení sv. Jana, Kapitola 12, verš 12:1: „*Und es erschien ein großes Zeichen im Himmel; ein Weib mit der Sonne bekleidet; und der Mond unter ihren Füßen und auf ihrem Haupt eine Krone von zwölf Sternen.*“ Citováno podle: Die Bibel, oder die ganze Heilige Schrift des Alten und Neuen Testaments nach der Übersetzung Dr. M. Luthers. London: Die Gesellschaft zur Verbreitung der christlichen Lehre, 1882, s. 318.

¹⁵ Dalším takovýmto mechanismem je například katalog základních práv.

¹⁶ Parafrazováno podle Haltern, U. *Finalität*. In Bogdandy, von A. – Bast, J. (Hrsg.). *Europäisches Verfassungsrecht: theoretische und dogmatische Grundzüge*. 2. Aufl. Berlin: Springer, 2009, s. 317–319.

¹⁷ Na tomto závěru – na této vývojové tendenci (aniž bych si činil nárok soudit, zda, případně kdy, se tak stane) nemůže podle mě přitom nic změnit ani skutečnost, že primární právo odkaz na symboly poněkud skrylo, resp. ani to, že například německý Spolkový ústavní soud dal ve svém rozhodnutí k Lisabonské smlouvě [BVerfG, 2 BvE 2/08 z 30. 6. 2009, Absatz-Nr. (1–421), http://www.bverfg.de/entscheidungen/es20090630_2bve000208.html] výslovně najevo (srov. zejména odstavci 179 tohoto rozhodnutí), že současný Základní zákon neumožňuje účast Německa jako členského státu na evropském spolkovém státu. Německý Spolkový ústavní soud v citovaném odstavci 179 doslova řekl: „*Die Wahlberechtigten besitzen nach dem Grundgesetz das Recht, über den Identitätswechsel der Bundesrepublik Deutschland, wie er durch Umbildung zu einem Gliedstaat eines europäischen Bundesstaates bewirkt werden würde, und die damit einhergehende Ablösung des Grundgesetzes 'in freier Entscheidung' zu befinden. Art. 146 GG schafft - wie Art. 38 Abs. 1 Satz 1 GG - ein Teilhaberecht des wahlberechtigten Bürgers: Art. 146 GG bestätigt das vorverfassungsrechtliche Recht, sich eine Verfassung zu geben, aus der die verfasste Gewalt*

2.2 Státní vlajka České republiky

Státní vlajka České republiky (resp. její podoba) je definována zákonem České národní rady číslo 3/1993 Sb. a jeho přílohami.¹⁸ Důvodová zpráva¹⁹ k tomuto zákonu mimo jiné stručně vysvětluje skladebné prvky, z nichž je vlajka složena. Odkazuje se přitom jednak na období, kdy byl náš stát státem s monarchistickým uspořádáním, tak na období po roce 1918. Zvláštní pozornost věnuje možné podobnosti české státní vlajky s polskou a významu „modrého klínu“ na vlajce české. Tento výklad je pak doplněn o následující pasáž: „*Zatímco Slovenská republika tento symbol vědomě odmítla a ústavním zákonem zavedla vlajku jinou, Česká republika jako stát, hlásící se k demokratickým a humanitním ideám meziválečného československého státu, nemá důvod tento symbol měnit a to tím spíše, že reprezentuje nikoliv jen českou národní, ale i občanskou pospolitost dnes v historických zemích. Kromě toho zánikem ČSFR přestává existovat československá vlajka, která je tak obecně považována za uprázdněnou a Česká republika má plné právo ji užívat.*“ Podle mého se jedná o reakci na ustanovení článku 3 odst. 2 ústavního zákona č. 542/1992 Sb., o zániku České a Slovenské Federativní republiky, podle něhož: „*Česká republika a Slovenská republika nesmějí po zániku České a Slovenské Federativní Republiky užívat státních symbolů České a Slovenské Federativní Republiky.*“ Článek 3 odst. 2 se do textu tohoto zákona dostal z podnětu Národní rady

hervorgeht und an die sie gebunden ist. Art. 38 Abs. 1 Satz 1 GG gewährleistet das Recht, an der Legitimation der verfassten Gewalt mitzuwirken und auf ihre Ausübung Einfluss zu nehmen. Art. 146 GG formuliert neben den materiellen Anforderungen des Art. 23 Abs. 1 Satz 1 GG die äußerste Grenze der Mitwirkung der Bundesrepublik Deutschland an der europäischen Integration. Es ist allein die verfassungsgebende Gewalt, die berechtigt ist, den durch das Grundgesetz verfassten Staat freizugeben, nicht aber die verfasste Gewalt.“ Nadto, jak již ostatně bylo naznačeno výše, odstranění zakotvení symbolů se setkala v Evropském parlamentu s velkou nevolí – srov. Fischer, H. K. Der Vertrag von Lissabon: Text und Kommentar zum Europäischen Reformvertrag mit einem Geleitwort von Benita Ferrero-Waldner. 1. Aufl. Baden-Baden: Nomos, 2008, zejm. s. 54. Jako určitou formu protestu lze proto vnímat, že zakotvení symbolů Evropské unie – v ještě širší podobě, než tomu bylo v rámci Smlouvy zakládající Ústavu pro Evropu – se objevilo v Jednácím řádu Evropského parlamentu – srov. Hlava XIII, článek 213 tohoto dokumentu, ve znění přijatém pro 7. volební období, březen 2011 (jednací řád této instituce je dostupný na internetových stránkách Evropského parlamentu).

¹⁸ Zákon č. 3/1993 Sb., o státních symbolech České republiky, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o státních symbolech“ nebo „zákon č. 3/1993 Sb.“)

¹⁹ Srov. sněmovní tisk č. 189, VII. volební období České národní rady, důvodová zpráva – K § 4.

Slovenské republiky,²⁰ a to v atmosféře nepřilíš konstruktivního dialogu – zmíněný článek se tak stal jedním z „válečných pomníků“ bývalého Československa.²¹ Ostatně právě naznačené nesouladnosti si byla dobře vědoma i vláda, která se k návrhu zákona č. 3/1993 Sb. vyjadřovala a navrhovala upravit podobu vlajky. Česká národní rada však tento její návrh při svém jednání neakcentovala.^{22,23}

Státní vlajka ve své dnešní podobě, jak již ostatně částečně vyplynulo ze shora uvedeného, tedy navazuje na symboliku používanou na území České republiky od devatenáctého století, kdy bíločervené vlajky získaly význam českého národního symbolu (jednalo se o vlajku se dvěma vodorovnými pruhy, horním bílým a dolním červeným). Vlajka této koncepce pak byla jako státní symbol převzata i exilovou československou vládou ve Washingtonu v roce 1918. Ráno 18. října 1918 při příležitosti vyhlášení Washingtonské deklarace byla poprvé vztyčena. Zajímavé je, že aniž by to obyvatelé na našem území věděli, použili při vyhlášení samostatného Československa stejný symbol, čímž se projevila spontánní shoda mezi zahraničním a domácím protirakouským odbojem. Poté, co byla mezi státní barvy v únoru 1920 zařazena i modrá, bylo v témže roce, zejména z estetických důvodů, přistoupeno k doplnění bíločervené vlajky o modrý trojúhelník. V období od

²⁰ Srov. stenografický zápis 5. společné schůze Sněmovny lidu a Sněmovny národů Federálního shromáždění ČSFR (1992–1992) ze dne 18. listopadu 1992 (poslanec Voleník).

²¹ Srov. stenografický zápis 5. společné schůze Sněmovny lidu a Sněmovny národů Federálního shromáždění ČSFR (1992–1992) ze dne 18. listopadu 1992 (poslanec Jedinák).

²² Srov. stenografický zápis 10. schůze České národní rady (1992–1992) ze dne 17. prosince 1992, který zachycuje promluvu poslankyně Jiřiny Pavlíkové (ODS), která se k návrhu vyjádřila takto: „*Zároveň bych ještě připomněla, že k návrhu našeho zákona jsme dostali stanovisko české vlády. (...) Vláda pouze zpochybnila navrženou podobu vlajky a doporučuje její úpravu. Ale tady se nacházíme na půdě českého sněmu a je naším výsostným právem rozhodnout se tak, jak se rozhodneme. Děkuji vám, děkuji panu společnému zpravodaji, a za skupinu předkladatelů i za sebe mohu říci, že společná zpráva odpovídá našim požadavkům a zároveň i tomu, co český stát potřebuje, aby se mohl patřičně předvádět. (Potlesk.)“*

²³ Srov. Lenka Bahýřlová (srov. Bahýřlová, L. In Filip, J. – Šimíček, V. a kol. Ústava České republiky: komentář. Praha: Linde, 2010, s. 272) v souvislosti s naznačeným konfliktem mezi citovanými zákonnými předpisy dospívá k závěru, že Česká republika se dopustila protiústavního postupu. Je ovšem otázkou, zda-li tento soud je bez dalšího přesný, a to vzhledem k pravidlu zakotvenému v článku 112 odst. 3 Ústavy. Podle mého citovaný zákon již není zákonem ústavním a pokud budeme (formálně) aplikovat pravidlo lex posterior derogat priori, tak je vlastně otázkou, zda se Česká republika vůbec protiprávního postupu skutečně dopustila. Názor Jana Filipa (srov. Filip, J. Ústavní právo České republiky: Základní pojmy a instituty. Ústavní základy ČR. Díl 1. 4. vyd. Brno: Doplněk, 2004, s. 158) je sice méně kategorický, ale asi přiléhavější.

20. 8. 1930 až do 17. listopadu 1960 existovala tato státní vlajka ještě ve speciální podobě určené pro vojenská plavidla – od své tradiční varianty se lišila tím, že do jejího horního žerďového rohu byl přidán tehdejší malý státní znak, jenž byl od 1. července 1955 nahrazen emblémem se lvem a rudou pěticí hvězdou. Od roku 1990 do roku 1993 Česká republika používala v rámci federativního státu opět bíločervenou vlajku – ta však ale nebyla veřejností přijata, neboť se nepodařilo obnovit hodnotový odkaz na původní podobu státní vlajky z roku 1918.²⁴

2.2.1 Používání státní vlajky České republiky

Používání státní vlajky České republiky, jakož i vlajek jiných států a vlajek státům nenáležícím, je upraveno zejména zákonem č. 352/2001 Sb., o užívání státních symbolů České republiky a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon č. 352/2001 Sb.“ nebo „zákon o užívání státních symbolů“). Specifickou úpravu pak ještě najdeme především v předpisech z oblasti vodní dopravy [srov. například vyhláška Ministerstva dopravy a spojů ČR č. 277/2000 Sb. o způsobu a důvodu vyvěšování, umístění a velikosti státní vlajky České republiky a jiných vlajek použitých na námořním plavidle nebo rekreační jachtě, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „vyhláška ministerstva dopravy a spojů“) nebo zákon číslo 61/2000 Sb., o námořní plavbě, ve znění pozdějších předpisů] a ve volebních předpisech (například zákon číslo 62/2003 Sb., o volbách do Evropského parlamentu a o změně některých zákonů ve svém § 33 zmiňuje, že vedle vlajky České republiky bude ve volební místnosti vyvěšena též vlajka Evropské unie). Používání státních vlajek zejména cizích států se věnuje také Vídeňská úmluva o diplomatických stycích a Vídeňská úmluva o konzulárních stycích.²⁵

Osobně se domnívám, že právní úprava o používání státních symbolů, a to jak těch, které přináležejí České republice, tak těch, které mají vztah k jiným státům či nestátním (mezinárodním) subjektům, je upravena vhodně a odpovídá jednomu ze základních účelů těchto artefaktů – tj. možnosti identifikovat se s nimi. K tomuto závěru mě ostatně vede i mezinárodní srovnání.²⁶

²⁴ Odstavec věnovaný novodobé historii státní vlajky vznikl jako parafráze textu, jenž je uveden v publikaci Sedláček, P. *Symboly republiky*. 1. vyd. Praha: Úřad vlády České republiky, 2007, s. 26–29.

²⁵ Podrobnější výčet relevantních ustanovení v tomto ohledu nabízí například Bahýřová, L. In Filip, J. – Šimíček, V. a kol. *Ústava České republiky: komentář*. Praha: Linde, 2010, s. 268.

²⁶ Zde mám na mysli například rakouský zákon o státních symbolech (BGBl. Nr. 159/1984 z 28. 3. 1984, *Wappengesetz in gültiger Fassung* – dále jen „WappenG“) nebo nařízení německého spolkového prezidenta o německých vlajkách [An-

ordnung über die deutschen Flaggen vom 13. November 1996 in gültiger Fassung (BGBl. I S. 1729), dále jen „FA“].
²⁷ Pod „standardní formou“ mám na mysli tu formu, jež jsem v oddíle „Státní symboly a jejich význam“ vymezil oproti vlajce služební, resp. válečné. Ostatně W. Smith – Smith, W. *Die Zeichen der Menschen und Völker: unsere Welt in Fahnen und Flaggen*. Luzern: Reich Verlag, 1975, s. 20 – k tomu celkem příhodně poznamenal, že státní vlajkou je v dnešní době právě ta její forma, „(...) die jedem Bürger einer Nation zu führen freisteht (...)“.
²⁸ FA nadto problematiku používání standardní formy spolkové vlajky stran veřejnosti vůbec nezmiňuje, natož aby ji regulovalo.
²⁹ WappenG ve svém § 7 konkrétně praví: „Die Verwendung von Abbildungen des Bundeswappens, von Abbildungen der Flagge der Republik Österreich sowie der Flagge selbst ist zulässig, soweit sie nicht geeignet ist, eine öffentliche Berechtigung vorzutauschen oder das Ansehen der Republik Österreich zu beeinträchtigen.“ Zákon číslo 352/2001 Sb. pak rovněž v § 7 odst. 6 stanoví: „Ostatní fyzické a právnické osoby a organizační složky státu mohou užít státní vlajku vhodným a důstojným způsobem kdykoliv.“
³⁰ Definoval-li jsem výše, že úkolem státního symbolu, státní vlajku nevyjímaje, je upevňovat státní suverenitu, pak tento

ordnung über die deutschen Flaggen vom 13. November 1996 in gültiger Fassung (BGBl. I S. 1729), dále jen „FA“].

²⁷ Pod „standardní formou“ mám na mysli tu formu, jež jsem v oddíle „Státní symboly a jejich význam“ vymezil oproti vlajce služební, resp. válečné. Ostatně W. Smith – Smith, W. *Die Zeichen der Menschen und Völker: unsere Welt in Fahnen und Flaggen*. Luzern: Reich Verlag, 1975, s. 20 – k tomu celkem příhodně poznamenal, že státní vlajkou je v dnešní době právě ta její forma, „(...) die jedem Bürger einer Nation zu führen freisteht (...)“.

²⁸ FA nadto problematiku používání standardní formy spolkové vlajky stran veřejnosti vůbec nezmiňuje, natož aby ji regulovalo.

²⁹ WappenG ve svém § 7 konkrétně praví: „Die Verwendung von Abbildungen des Bundeswappens, von Abbildungen der Flagge der Republik Österreich sowie der Flagge selbst ist zulässig, soweit sie nicht geeignet ist, eine öffentliche Berechtigung vorzutauschen oder das Ansehen der Republik Österreich zu beeinträchtigen.“ Zákon číslo 352/2001 Sb. pak rovněž v § 7 odst. 6 stanoví: „Ostatní fyzické a právnické osoby a organizační složky státu mohou užít státní vlajku vhodným a důstojným způsobem kdykoliv.“

³⁰ Definoval-li jsem výše, že úkolem státního symbolu, státní vlajku nevyjímaje, je upevňovat státní suverenitu, pak tento

Sb. dílčím způsobem rovněž upravuje, jak již bylo zmíněno, používání státních vlajek jiných států a od roku 2006 též používání jiných vlajek. Činí tak ale vždy v souvislosti s používáním české státní vlajky, to znamená – zjednodušeně řečeno – že používání cizích vlajek reguluje jen s ohledem na ochranu důstojnosti vlajky české.³¹ Co se týká vlajky Evropské unie, tu zákon o používání státních symbolů výslovně nezmiňuje. S úpravou jejího používání ale počítá, a to díky zákonu číslo 213/2006 Sb., kterým bylo mimo jiné upraveno znění § 8 tak, že do něj byl včleněn odstavec 2 obsahující pravidlo obdobnosti použití principů vztahujících se k vyvěšování české vlajky a cizích státních vlajek na případy, kdy je česká vlajka vyvěšena s vlajkami jinými než státními. Zpravodajka k tomuto legislativnímu návrhu, poslankyně Ivana Levá, při parlamentním projednávání výslovně zmínila například vlajku Evropské unie, vlajku mezinárodní organizace, vlajku obce, vlajku firemní atd.³² Uvedené legislativní řešení nového odstavce 2 § 8 považuji pro jeho obecnost za velmi vhodné. Evokuje ve mně (snad i pro jistou tématickou blízkost) podobnost s ústavním zákonem číslo 395/2001 Sb. (tzv. euronovela Ústavy). Tento ústavní zákon je rovněž koncipován velmi obecně tak, aby byl schopen reflektovat nejrůznější závazky plynoucí pro Českou

výrok je pod vlivem vývoje posledních let neúplný. Státní vlajka se totiž stala jedním z relativně velmi dostupných prostředků, jak se v rámci prezentace podnikatelských aktivit zviditelnit. Výstižné ostatně bylo reklamní heslo jednoho z výrobců vlajek a dalších souvisejících předmětů, jež znělo: „A nyní jste vidět!“ Nemusím snad ani příliš zdůrazňovat, že kromě „ukřičeného“ užívání státní vlajky, které si svou prázdnotou nic nezadá s takzvaným podnikatelským barokem devadesátých let minulého století, se lze často setkat se situací, kdy je toto používání nejen „ukřičené“, ale někdy dokonce odporuje zákonu. Ještě nedávno byla například na sídle pobočky jedné z bank nacházející se v centru Brna, patrně pod vlivem potřeby projevovala identifikaci s Českou republikou, vyvěšována státní vlajka a vlajka Evropské unie při příležitosti státních svátků – ovšem tak, že státní vlajka byla vyvěšena (z čelního pohledu na objekt) vpravo. Pro úplnost budiž dodáno, že tento stav byl, po vnějším zásahu, napraven. Alespoň prozatím ...

³¹ Stejnou koncepci k cizím vlajkám, volí též ostatní shora jmenované předpisy. Například citovaná vyhláška ministerstva dopravy a spojů opět vychází z kritéria vhodnosti, když dále stanoví speciální podmínky pro používání státní vlajky při provozování námořní plavby, dále například pro obchodní lodě, rekreační lodě a podobně. V § 4 je pak konkrétně stanoveno, že použijí-li se na lodi i jiné vlajky než vlajka česká, pak vlajka česká se vždy vyvěsí jako první a naopak se spouští vždy jako poslední. Rovněž s ohledem na důstojnost státní (tedy české) vlajky je pak vyhláškou stanoveno na kterém stěžni může být státní vlajka vyvěšena. Setkají-li se dvě lodě při plavbě, pak se pomocí státní vlajky zdraví (srov. § 2 odst. 3 citované vyhlášky).

³² Srov. stenografický zápis 54. schůze Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky (2002–2006) ze dne 8. března 2006 (poslankyně Ivana Levá).

republiku z mezinárodního práva, tedy nejen, které souvisí s EU.³³

3. Ochrana státních symbolů a zamýšlení nad limity této ochrany místo závěru

Zákon o užívání státních symbolů se rovněž díky novele provedené zákonem číslo 213/2006 Sb. stal právním předpisem obsahujícím právní úpravu jedné ze záruk zákonitosti ve veřejné správě, a sice správněprávní odpovědnosti.³⁴ Zákon tedy nyní obsahuje jak skutkovou podstatu přestupku,³⁵ tak správního deliktu právnických a podnikajících fyzických osob. Touto úpravou se zákon o používání státních symbolů přiblížil koncepci používané WappenG (§ 9), který rovněž obsahuje úpravu správněprávní odpovědnosti spojené s nezákonným používáním státních symbolů. Na toto ustanovení WappenG navazuje trestněprávní odpovědnost zakotvená v § 248 öStGB³⁶ (to ve vztahu k Rakousku a jeho symbolům) a v § 317 öStGB (ve vztahu ke státním symbolům cizích států). Přitom úprava v ustanovení § 316 a následující öStGB je poněkud problematická, neboť pro svoji aplikaci vyžaduje splnění tam stanovených podmínek z oblasti mezinárodního práva veřejného. Obdobná omezení jsou zakotvena také v ustanovení § 104 dStGB³⁷ (vztahující se rovněž k zahraničním státním symbolům).³⁸ Ustanovení § 124 OwiG (jakožto reprezentant správněprávní odpovědnosti) pak na zahraniční symboly vůbec nepamatuje, nechrání ani spolkovou vlajku.³⁹

³³ Obecnost ostatně byla velkou devizou tohoto ústavního zákona a to zejména například ve srovnání s euronovelou slovenské Ústavy, provedenou ústavním zákonem číslo 90/2001 Z.z.

³⁴ Srov. Průcha, P. Správní právo: obecná část. 7. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2007, s. 322–323.

³⁵ Před účinností citované novely byla správněprávní odpovědnost za přestupek vázící se ke státním symbolům upravená v § 42 odst. 1 písm. a) zákona č. 200/1990 Sb., o přestupcích, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o přestupcích“).

³⁶ Rakouský trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, Strafgesetzbuch, BGBl. Nr. 60/1974 – dále jen „öStGB“.

³⁷ Německý trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, Strafgesetzbuch in der Fassung der Bekanntmachung vom 13. November 1998 (BGBl. I S. 3322) – dále jen „dStGB“.

³⁸ Znevážení Německa a jeho symbolů je postihováno § 90a dStGB.

³⁹ Spolkové ministerstvo vnitra SRN k tomuto na svých internetových stránkách uvádí: „Näheres über Form und Führung der Bundesflagge ist in der Anordnung über die deutschen Flaggen vom 13. November 1996 geregelt. Die einheitliche Beflaggung der Dienstgebäude des Bundes ist in einem Erlass der Bundesregierung (Neufassung vom 22. März 2005) festgelegt. Privatpersonen ist das Führen der Bundesdienstflagge (§ 124 Gesetz über Ordnungswidrigkeiten) nicht

Český trestní zákoník⁴⁰ se ochranou státních (mezinárodních) symbolů zásadně nezabývá (uvádí je pouze v souvislosti s válečným stavem a stavem ohrožení). Pro trestněprávní ochranu státních symbolů by tak snad šlo využít skutkovou podstatu trestného činu poškození cizí věci (§ 228 trestního zákoníku) a výtržnictví (§ 358 trestního zákoníku).⁴¹

V literatuře⁴² se lze setkat s částečnou kritikou tohoto stavu, kdy je české právní úpravě zejména vytýkáno, že státním symbolům jiných států neposkytuje právní ochranu. V této souvislosti je ovšem podle mého názoru při oprávněných úvahách tohoto druhu nutno zohlednit následující skutečnosti:

Nejprve je třeba zodpovědět otázku, co je vlastně třeba chránit? Symbol je především vyjádřením myšlenky (souboru myšlenek), která ovšem ke své existenci potřebuje hmotný podklad. Symbol se od ostatních srovnatelných předmětů liší právě silou myšlenky – jde o jeho materiální znak. Bez hmotného podkladu, který je prostředníkem materiálního významu pro vnější svět, by ovšem symbol neexistoval.⁴³ Dojde-li tedy například ke zničení, poškození nebo zneuctění hmotného podkladu, jenž myšlenku světu zprostředkovával, je pak otázkou, do jaké míry to poškozuje samotný materiální obsah symbolu. Právo je přitom evidentně schopno chránit jen značně manifestující poškození symbolu (jeho hmotného podkladu). Není ale schopno zachytit například vnitřní rezistenci jednotlivce k němu – je tak vlastně otázkou, zda jakákoliv ochrana symbolu (i státního), soustředující se ze své povahy pouze na následnou represivní stránku věci, má vlastně smysl? A použít-

---

gestattet, das Verwenden der Bundesflagge steht aber jedermann frei.“ Citováno podle Bundesflagge [online]. Berlin (Deutschland): Bundesministerium des Innern, 2009 – 2011. [citováno 2011-05-30]. Dostupné z URL <http://www.bmi.bund.de/SharedDocs/Standardartikel/DE/Ministerium/Protokoll/bundesflagge.html?nn=109812>.

⁴⁰ Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „trestní zákoník“).

⁴¹ Pro správněprávní odpovědnost ve vztahu k cizím státním symbolům připadá v úvahu využití zákona o přestupcích (přestupky proti majetku a přestupky proti veřejnému pořádku – srov. k tomu důvodová zpráva k zákonu číslo 352/2001 Sb., sněmovní tisk č. 814/0, 3. volební období Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky, důvodová zpráva – Obecná část.

⁴² Srov. Bahýřová, L. In Filip, J. – Šimíček, V. a kol. Ústava České republiky: komentář. Praha: Linde, 2010, s. 276–277 a tam citovaná literatura.

⁴³ Parafrazováno podle Waibel, Wolfgang Michael. „*Staatliche Symbole*“ und *Meinungsfreiheit am Beispiel der Flaggenverbrennung* [online]. 2002 [cit. 2011-05-30]. s. 19–20, Abschlussarbeit für Diplomandenseminar aus Öffentlichem Recht, Universität Wien, Rechtswissenschaftliche Fakultät. Betreuer: Theodor Öhlinger und Christoph Konrath. Dostupné z www: <http://n.ethz.ch/~yblumer/download/FlagFlag/Waibel_Staatliche_Symbole.pdf>.

vá-li někdo státní symbol k tomu, aby zneuctil hodnoty, jež jsou v něm zakotveny, není to vlastně známka toho, že tento symbol je skutečně symbolem, nikoliv jen prázdnu ikonou?⁴⁴

Resumé

Článek se zabývá významem státních symbolů pro dnešní svět (a to zejména na příkladu vlajky). Všímá si zejména české státní vlajky a vlajky Evropské unie, které patří patrně k nejpoužívanějším symbolům vyskytujícím se na našem území. Článek se rovněž zabývá možnostmi a limity ochrany, které je právo schopno symbolům tohoto druhu poskytnout.

Summary

The article discusses the importance of national symbols for today's world (and especially on the example of the flag). It emphasizes particularly the Czech national flag and the flag of the European Union, which are probably the most frequently used symbols occurring in the territory of the Czech Republic. The article also deals with the possibilities and limits of legal protection for this kind of symbols.

---

⁴⁴ Srov. k tomu Waibel, Wolfgang Michael. „*Staatliche Symbole*“ und *Meinungsfreiheit am Beispiel der Flaggenverbrennung* [online]. 2002 [cit. 2011-05-30]. s. 22–23, Abschlussarbeit für Diplomandenseminar aus Öffentlichem Recht, Universität Wien, Rechtswissenschaftliche Fakultät. Betreuer: Theodor Öhlinger und Christoph Konrath. Dostupné z www: <http://n.ethz.ch/~yblumer/download/FlagFlag/Waibel_Staatliche_Symbole.pdf>.